

Lisa 1. Saaremaa ja Hiiumaa külustusala analüüs ja profileerimine

RMK sisemise tööühma tööna koondati taustinfot ja analüüsi edasiste arengusuundade planeerimiseks külustusala koosseisus olevate puhke- ja kaitsealade tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid. Samuti valmisid puhke- ja kaitsealade profiilide mustandversioonid, mis aitavad selgemini esile tuua iga puhke- ja kaitseala erisusi ning on aluseks edasiste arengute planeerimisel ja külustajatele alade eripärade tutvustamisel.

Lisaks eelnevalt kirjeldatule, analüüsi RMK sisemises tööühmas külustusala koosseisus olevate külustuskeskuste hetkeolukorda, nende tugevusi, nõrkusi, võimalusi ning ohtusid. On oluline, et külustuskeskuste tegevus toetab ja täiendab külustusala puhke- ja kaitsealade profiile.

Käesolev materjal on kokkuvõtte tööühma tööst. Külustuskeskuste analüüsid on paigutatud tekstis selle puhke- või kaitseala juurde, kus antud külustuskeskus asub.

1. Analüüsi kokkuvõte

1.1. Hiiumaa puhkeala:

iseloomustavad kaunid liivarannad ja head marja- ja seenemetsad. Puhkeala mitmed objektid paiknevad kaitsealadel, tänu millele on säilinud küllastajatele atraktiivsed maastikud.

Küllastaja:

25-34 aastane (33%), kõrgharidusega (51%), Eestist (89%), Tallinna elanik (29%), küllastab 2-5 inimese seltskonnas (70%), oma perega (59%) või sõpradega (30%), 35% kõige tähtsam sihtpunkt, 62% suvel, 57% korduvküllastaja, ööbib 86%. Kõige olulisemad tegevused: jalutamine, looduse vaatlemine, metsas olemine, ujumine, telkimine, pikniku pidamine ja looduse pildistamine

Küllastajate rahulolu:

Hiiumaa puhkeala võrreldav küllastajarahuloluindeks oli 2010. aastal 4,34, 2015. aastal 4,53 (üleriigiline keskmine küllastajarahuloluindeks 2015. aastal oli 4,40).

Küllastajate rahulolu hinnang teenuste ja rajatiste kvaliteedile on püsinud stabiilne või tõusnud kõikide näitajate osas. Enim on hinnang tõusnud lõkkepuude ja käimlate osas. Rahuolu teenuste ja rajatiste hulgaga tervikuna on jäänud sisuliselt samale tasemele (4,5→4,6), osategurite kaupa vaadates on rahulolu teenuste hulgaga märgatavalt tõusnud käimlate, erivajadustega inimestega arvestava taristu, ettevõtjate pakutavate teenuste ja lõkkepuude osas.

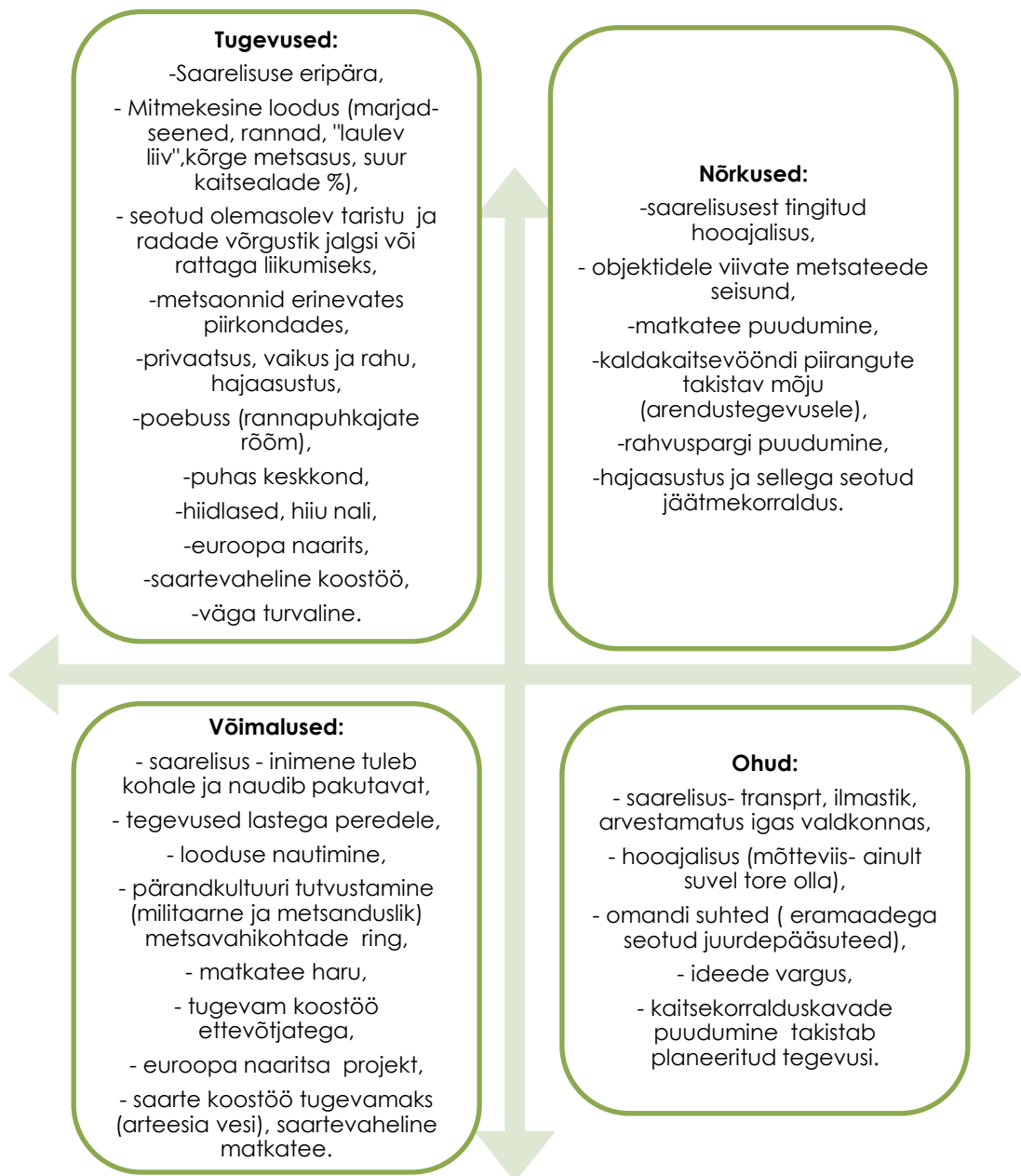
Küllastuse vastavus ootustele on tõusnud kõikide näitajate osas (looduskeskkond, harrastusvõimalused, puhkekohad -rajatised) ja häirivate tegurite näitajad on samuti paranenud kõikide näitajate osas. Küllastajate rahulolu hinnang kokkuvõtvalt on tõusnud kõikide osategurite vallas – teenused, keskkond, ootused ja häirivad tegurid.

Koormustaluvus:

Hiiumaa puhkealal viidi esimene seirering läbi 2010., teine 2015. aastal. Seiresse oli kaasatud 23 seireobjekti. Nendest 87 % oli pinnase ja alustaimestiku seisund väga hea ja hea, 13% (3 tk) rahuldav. Rahuldavas seisundis olevatest objektidest kahel ületas 2015. aasta andmetel pinnase ja alustaimestiku seisundi indeks lubatud muutuste piiri. 2015. aastal toimunud kordushindamise alusel (16 seireobjekti) moodustasid 56,3% objektid, millel pinnase ja alustaimestiku seisund oli stabiilne ning 18,8% suhteliselt stabiilne. 25% (4 tk)

objektidest oli muutus märgatavam ning nende seisund oli halvenenud (nendest kolmel toimuvad muutused lubatud piirdes).

Hiiumaa puhkeala SWOT analüüs

1.2. Ristna külastuskeskus

Ristna külastuskeskuse leiab Hiiumaa puhkeala kaugemast sopist Kõpu poolsaarel laiuvate metsade keskelt Kalana külast. Rohkem kui sajandivanuse endise metsavahikoha leiab nii matkasell kui ka autoga reisija kohe maantee äärest lihtsa vaevaga. Abihoone kõrval asub Metsavahi bussipeatus. Kõik matkasellid, puhkajad ja muud huvilised on oodatud infot saama või niisama ringi vaatama, jalga puhkama ja õuel piknikku pidama. Peamajas saab uudistada vahetuvaid näitusi, nuputada, mängunurgas mängida ja meisterdada või mõnd loodusfilmi vaadata. Abihoones ootavad põnev väljapanek „Mere kaubamaja“ ja Kõpu poolsaare loodusväärtuste tutvustus. Jalutades keskuse õuel saad tutvust teha kohalike looduslike maitsetaimedega ja samast suunduda õpperajale tutvuma metsandusliku pärandi ja põlismetsa eluga. Kohapeal kasutamiseks on keskuse määrarjad ja kogud. Keskuses on tasuta Wifi. Infopunktist saad teavet looduses liikumise ja puhke võimaluste osas riigimetsas. Keskusel on lai õppeprogrammide valik, mis pakub võimalusi nii iseseisvaks kui ka juhendatud tegevusteks.

- Merekaubamaja, merekeskkond sh. prügi
- Metsanduslik pärandkultuur
- Kõpu poolsaare kaitseväärtused, Hiiumaa kaitseväärtused

Vana/arhailise joone jätkamine

Ristna külastuskeskuse SWOT analüüs

Tugevused:

- Merekaubamaja
- Asukoht loodusrikkuste mõttes (rannik, kaitsealad)
- Pärakultuur (kompleks)
 - Suur õueala
- Paiknemise põhimaantee ääres, puhkeala tuumik
- Paindlikkus (sh. tugev/hea personal), kliendipõhine lähenemine, kogu saare piires programmid jms
- Lai programmivalik (teemad ja sihtgrupid)
- Õõbimisvõimalus
 - Teabekogu
- Poebuss (peatas keskuse ees)
- Väikesed ülalpidamiskulud
- Kohalikud on avastanud ja kasutavad (korduvkasutus)
 - Keskuse kodurada
 - Saareline eripära
- Ehedus (ei ole nutindust)

Nõrkused:

- Asukoht kauguse ja transpordivõimaluste (sh. ühistransport, praamiliklus jms) mõttes,
- Teavitamine tähelepanu tõmbamise osas (keskusesse maastikul suunamine)
- Ruumikitsikus (suuremate näituste ja ekspositsiooni jaoks ruumi pole)

Võimalused:

- Reklaam/suunamine praamidil (nt. video), põhimaantee ääres
- Matkatee - uued võimalused lh tegevuse laiendamiseks alal
 - Õueala arendamine - pärandkultuuri temaatika võimaluste avardumine, tegevuste mitmekesistamine (tegevused lastele ja prügiteemat, teavet)
- Euroopa naarits- võimalus püüda rahvusvahelist tähelepanu
 - Täiskasvanute lh
- Prügi temaatika arendamine (merekaubamaja)
- Koostöö erinevate tegijate ja organisatsioonidega (sh üritused jms)
 - Koostöö teiste RMK külastuskeskustega
- Erinevates keeltes teabe pakkumine nutilahenuste abil (nt. keskuses alla laetav)
- Sotsiaalmeedias võimaluste ära kasutamine

Ohud:

- Tihe konkurents loodusariduse vallas
- Transpordi kallinemine
- Ideede kopeerimine
- Ressursi vähenemine

1.3. Saaremaa puhkeala:

Eesti suurim saar eripärase looduse ja ajalooliste vaatamisväärsustega. Kaali meteoriidikraater, põnev geoloogia, mõnus rannapuhkus, rikkalik pärandkultuur ja kohapärimus.

Külastaja:

25-34 aastane (30%), kõrgharidusega (49%), Eestist (82%), Tallinna elanik (24%), külastab 2-5 inimese seltskonnas (68%), oma perega (49%) või sõpradega (36%), 50% kõige tähtsam sihtpunkt, 59% suvel, 57% korduvkülastaja, ööbib 61%. Kõige olulisemad tegevused: jalutamine, looduse vaatlemine, metsas olemine, ujumine ja looduse pildistamine

Külastajate rahulolu:

Saaremaa puhkeala võrreldav külastajarahuloluindeks oli 2010.aastal 4,31, 2015.aastal 4,38 (üleriigiline keskmine külastajarahuloluindeks 2015. aastal oli 4,40).

Külastajate rahulolu hinnang on üldiselt püsinud stabiilne võrreldes 2010. aastaga, mõningad näitajad on vähesel määral tõusnud või langenud. Teenuste ja keskkonna vallas on tõusnud parkimiskohtade, jäätmemajanduse korraldamise, erivajadustega inimeste arvestamise, radade ja rajatiste turvalisuse, ja ettevõtjate pakutavate teenuste hinnang. Väga väikesel määral on langenud viidastuse, tuletegemise kohtade, lõkkepuude, kirjaliku infomaterjali, looduskeskuse ja selle teenuste hinnang. Häirivatest teguritest on halvenenud hinnang maastiku kulumisele ja majandusetegevusele looduses.

Koormustaluvus:

Saaremaa puhkealal viidi esimene seirering läbi 2010. aastal. Teine seirering toimus 2015. aastal 25 seireobjektidel. Nendest 64% oli pinnase ja alustaimestiku seisund väga hea ja hea, 36% rahuldav. Rahuldavas seisundis olevatest objektidest kolmel oli indeksi väärtus lubatud muutuste piiiril (indeksi väärtus 3,3) ning kolmel ületas seisundi indeks lubatud muutuste piiri. 2015. aastal kordusseire raames hinnatud seireobjektidel (13 tk) pinnase ja alustaimestiku seisundis toimunud muutuste alusel moodustasid 30,8% objektid, millel seisund oli varasema seireringi andmetega võrreldes stabiilne ning 38,5% suhteliselt stabiilne. 30,8% (4 tk) seireobjektidest oli muutus olnud märgatavam. Nendest kolmel oli seisund paranenud ning ühel halvenenud.

Saaremaa puhkeala SWOT analüüs

Tugevused:

- Rahvuspargi olemasolu saarel, saarelisus,
- rannapuhkuse võimalus,
- tuletornid,
- looduskaamerate olemasolu,
- Kaali meteoriidikraater,
- erasektori toetavad /sarnased tegevused - Kaali külastuskeskus, Saarte geopark (interaktiivsed rajad),
- külastuste kasvu toetavad pakkumised külastusperioodil - muuseumid, SPA-d,
- erinev ajamõõde võrreldes mandriga,
- eripärane geoloogia - pankrannikute rohkus, loopealsed, karstinähtused, liivarannad,
- eripärane floora- orhideede rohkus, endeemsed ja haruldased liigid,
- Omanäoline fauna- mägrad, hirved.

Nõrkused:

- hooajalisus,
- ekstreemsus - ühistranspordi vähesus, tanklate vähesus keskusest eemal,
- külastusobjekte toetavate radade puudumine,
- külastusobjektide hajusus,
- metsaonnide vähesus,
- suur eramaade osakaal, vähene riigimaade osakaal
- hajaasustus ja sellega seotud jäätmekorraldus.

Võimalused:

- Jahiala ja looduskaamerad, karst,
- radade arendus, loodusemaja ja külastusobjektidega sidumine, matkatee,
- teavitamise parendamine,
- sotsiaalmeedia võimaluste kasutamine,
- erinev ajamõõde võrreldes mandriga,
- viidastuse ja taristu uus tase,
- saartevaheline matkatee, jätee,
- rikkalik pärandkultuur - Laugu mm
- erasektori toetavad tegevused - Kaali külastuskeskus, Saarte geopark (interaktiivsed rajad) jne..

Ohud:

- hooajalisus,
- ideede vargus,
- taristu amortisatsioon,
- võimalusel eiratakse seadusi,
- pakutavate atraktiivsete teenuste vähesus.

1.4. Vilsandi rahvuspark

Avastamisväärsed lääne-eesti rannamaastikud, põnev geoloogia, lindude rändeteed, hülgevaatlused, liigirikas käpaliste sugukond - sobilik paik nii pühendunud looduseuurijale kui ka lihtsalt seikluseotsijale.

Küllastaja:

35-44 aastane (26%), kõrgharidusega (66%), Eestist (73%), Tallinna elanik (28%), küllastab 2-5 inimese seltskonnas (67%), oma perega (50%) või sõpradega (33%), 55% üks mitmest planeeritud sihtpunktist, 62% suvel, 62% esmakordselt küllastab, päevane küllastaja 58%. Kõige olulisemad tegevused: jalutamine, looduse vaatlemine, metsas olemine ja looduse pildistamine

Küllastajate rahulolu:

Vilsandi rahvuspargi võrreldav küllastaja rahuloluindeks oli 2010.aastal 4,13, 2015.aastal 4,31 (üleriigiline keskmine küllastaja rahuloluindeks 2015. aastal oli 4,40).

Teenuste ja keskkonnategurite vallas on tõusnud kõikide teenuste hinnang peale kirjaliku infomaterjali (jäänud samaks) ja ala nauditavuse (hinnang langenud 0,01 võrra) hinnang. Häirivatest teguritest on halvenenud hinnang maastiku kulumisele, majandusetegevusele looduses ja küllastajate liigsele hulgale.

Koormustaluvus:

Vilsandi rahvuspargi küllastusobjektidel viidi esimene seirering läbi 2015. aastal. Seires oli 8 seireobjekti; neist seitsmel oli pinnase ja alustaimestiku seisund väga hea ja hea, ühel (Harilaiu puhkekohal) rahuldav. Harilaiu puhkekohal oli indeksi väärtus lubatud muutuste piiril.

Vilsandi rahvusparki SWOT analüüs

Tugevused:

- rahvuspark,
- saarelisus,
- tuletornid,
- hülgekaamera olemasolu,
- Aluspõhja geoloogiat tutvustav ekspõ "Kivimajas",
- Loona mõisa toetavad pakkumised külustusperioodil-majutus, toitlustus,
- erinev ajamõõde võrreldes mandriga,
- eripärane geoloogia-pankrannikute rohkus, loopealsed, karstinähtused, liivarannad,
- eripärane floora- orhideede rohkus (orhidee matk), endeemsed ja haruldased liigid,
- Omanõoline fauna- hülged, veelinnud (talvitusala), mägrad, hirved,
- Vilsandi rp koostöökogu.

Nõrkused:

- ekstreemsus- halvas seisus teedevõrgustik, ühistranspordi vähesus, poodide vähesus, tanklate puudumine, keeruline pääs Vilsandi saarele,
- külustuskeskusest algavate radade puudumine (eramaade suur osakaal)
- eksiarvamus- Vilsandi saar= rahvuspark,
- nõrk sidusus Saaremaa puhkeala külustusobjektidega.

Võimalused:

- Tegevused lastega peredele ja aktiivtegevused külustuskeskuse õuealale,
- sotsiaalmeedia võimaluste kasutamine,
- Vilsandi rp koostöökogu,
- koostöö arendamine teenusepakkujatega,
- taristu ja viidastuse uus tase,
- ekstreemsuse eksponeerimine (Käkisilma- Vilsandi matkarada, paaditransport jne).

Ohud:

- Ääreala,
- võimalusel eiratakse seadusi,
- teenuste vähesus Vilsandi saarel: toit, vesi, kütus,
- pakutavate atraktiivsete teenuste vähesus
- ekstreemsus- halvas seisus teedevõrgustik, poodide vähesus, tanklate puudumine, keeruline pääs Vilsandile.

1.5. Vilsandi rahvuspargi külustuskeskus

Vilsandi rahvuspargi külustuskeskus asub Lääne-Saaremaa ranniku lähisel Loona mõisakompleksis.

Keskusest saab juhatust saarte eripärase looduse ning pärandkultuuriga tutvumiseks ja tekib häid mõtteid, mida lisaks plaanitule veel avastada. Teavet saab eeskätt RMK külustusobjektide kohta saartel ning kogu piirkonna mõnusate puhke võimaluste ning Vilsandi saare külustamise kohta.

Keskuse püsiekspositsioon tutvustab Vilsandi rahvusparki. Kivimajas saab uurida Siluri ajastul ladestunud Saaremaa paekivi ja kivistisi tutvustava ekspositsiooniga. Võimalik on vaadata ka loodusfilme ja tutvuda vastava kirjandusega. Keskuses on loodud kõik võimalused ratastoolis liikujale. Nii keskus kui loodus on avatud aastaringelt ning igal aastaajal on midagi erilist pakkuda.

Kasutades keskkuses olevaid õppevahendeid ja töölehti on õuealal võimalik läbi viia loodusõppe ja pärandkultuuri programme. Külustajatele on kasutada materjale, et iseseisvalt uurida kohalikku loodust ja pärandkultuuri. Vilsandi rahvuspargi keskus korraldab kõigile huvilistele eelteavitusega tasuta metsa- ja loodusteemalisi sündmusi.

Keskusest saab teavet Saaremaal asuvate looduskaitsealade ja neil paiknevate õpperadade kohta. Lähedal asuval Viidumäe looduskaitsealal saab tutvuda sealse omapärase loodusega kolmel erineval õpperajal ja külustada vaatetorni.

Külustuskeskus pakub nii juhendatud kui ise läbitavaid loodushariduslikke õppeprogramme erinevatele huvigruppidele. Programmide teemad on eelkõige kantud keskuse põhiteemadest, milleks on:

- Hülgevaatlus
- Vilsandi rahvuspargi loodusväärtused – allikasood ning kadakalood
- Geoloogia
- Pärandkultuur

Vilsandi rahvuspargi külastuskeskuse SWOT analüüs

Tugevused:

- Keskus asub Baltimaade vanimal ja hästi tuntud kaitsealal
Rahvuspark
- Suure elurikkusega ja väga põneva geoloogiaga ala (Ramsari konvensiooni ala, Biosfääri tuumala jms), lähedal Viidumäe
 - Keskus asub kompaktses mõisakompleksis, ümbruskonnas põnev pärandkultuur ja ajalugu (juba alates neoliitikumist), mõisa peamajas hotell ja restoran
- Põhimaantee ääres, läheduses suuremad asulad, eraettevõtjate teenused ja palju vaatamisväärsusi
 - Pädev ja tubli töötajate meeskond
 - igal hooajal midagi pakkuda - suvel külastab Saaremaa palju turiste, kes jõuavad ka keskusse; orhideede õitsemise periood; linnuvaatlejad rännete ajal jms
 - Süvahuviga külastaja
- Rahvuspargis põnev matkarada, mis kulgeb läbi mere
- Koostöö kõrgkoolidega (geoloogia), ettevõtjatega
 - Kivimaja ja rahvuspargi ekspositsioonid
- Piirkonnas mitmekülgseid tegevusi, ettevõtlus, mite sadamat (hülgevaatlus)
- Majas ja mõisa õue peal invaligipääsetavus

Nõrkused:

- Keskusesse ühistranspordiga jõudmine peaaegu võimatu
- Keskusesse suunavaid viitasid põhimannteedel, suuritel ristmikel vähe
 - Ekspositsioon eesti keeles (keeltevähesus)
- Kirjalikku ja fotodega materjale vähe (voldikuid, brošüürid, objektide kaardid, ala raamat jms), võõrkeelseid
 - Hooajalisus - hilissügisel, talvel, varakevadel keskuses vähe külastajaid; saareline eripära
 - Mõisa õuele atraktsioonide ja õuetegevuste loomine piiratud (muinsuskaitsetud piirangud)
 - Puudub keskuse juurest lähtuv õppe või matkarada ümbruskonnas eramaad
- Loodusvaatlusteks (hülged, linnud) sobiva taristu vähesus
 - Tihed konkurents (sündmused ja teenused)
 - Puudub kaasaegne ja ülevaatlik film rahvusapargist

Võimalused:

- Koostöö tihendamine ja infovahetus, info jagamine, kohalike ettevõtjate ja erinevate teenuste pakkujatega, retkejuhtimine (täpsustamine...), keskuse võimaluste pakkumine madalhooajal (ruumide rent)
 - Keskusest algava(te) radade loomine
 - Täiskasvanute programmide pakkumine
- Leida võimalus pakkuda loodusõppeprogramme aastaringselt ja erinevatele sihtgruppidele sh eriti kõrghooajal välituristidele
 - Matkatee
 - Külastuskeskuse reklaamide levitamine näit praamid, SPAdes, populaarsetel turismiobjektidel
 - Külastuskeskuse ekspositsiooni täiendamine ja tõlkimine ka võõrkeeltesse
- Leida võimalus keskuse õuealal pakkuda külastajatele tegevusi (mõisa mõistatuste mäng, mitmes keeles), kui keskus suletud

Ohud:

- Püsielanike vähenemine lähipiirkonnas, ettevõtjate vähenemine
- Külastajate hirm/ohud (puugid, karjatatavad alad)
 - Loodushariduslike programmide vähenemine õpilastele (transpordi kallinemine)
 - Saaremaa suurus - teenuste pakkujaid on palju, info RMK ja Vilsandi rahvuspargi kohta läheb suure infohulgaga sees kaotsi, info koondunud suuremate keskuste ümber
 - Mõisa peamajas rentniku kadumine

2. Profileerimise kokkuvõte

Hiiumaa puhkeala -

varjatud aarete saar

Metsane, loodusväärtusi ja pärandkultuuri tutvustavate radadega saar nii jalgsi kui rattamatkajale, mis pakub ka mõnusat rannapuhkust laulva liivaga randadel. Vürtsi lisab hiidlaste mõnus huumor ja rannakülad.

Vilsandi rahvuspark -

kivine linnuriik mitme maa ja mere taga

Avastamisväärsed Lääne-Saaremaa rannamaastikud, väikesaarte rohusus, põnev geoloogia, lindude rändetee, hülgevaatlused, liigirikas käpaliste sugukond - sobilik paik nii pühendunud looduseuurijale kui ka lihtsalt seikluseotsijale.

Saaremaa puhkeala -

Päikese süng liigiküllaste metsade, loodude ja mere rüpes

Eesti suurim saar eripärase looduse ja ajalooliste vaatamisväärsustega. Kaali meteoriidikraater, põnev geoloogia, mõnus rannapuhkus, rikas pärandkultuur ja kohapärimus.

